CUMHURİYET'İN HUKUK DEVRİMİ

100. Yılında Türk Medeni Kanunu ve Kazanımları

Editör

Doç. Dr. Bahar İZMİR

Vizetek
Yayıncılık

CUMHURİYET'İN HUKUK DEVRİMİ

100. Yılında Türk Medeni Kanunu ve Kazanımları

Editör

Doç. Dr. Bahar İZMİR

Yazarlar

Ayşe Gökşin TAMBAĞ - Ayşe YARAR - Bilge Merve KARADAĞ - Cemal IŞIK
Gülbin FIRAT ONAT - Hayrünnisa ALP ÖZAL - Hilal İŞÇİ YİĞİT - İlker BAYRAM
İlkin BAŞAR ÖZAL - İsmail GÖRGEN - Koray ÖZTÜRK - Rıdvan KIZILKAYA
Tunay ŞENDAL

ISBN: 978-625-382-443-3
E-ISBN: 978-625-382-444-0
DOI: 10.54637/vizetek.9786253824440

Copyright © Vizetek
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketine aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap, basılı ve elektronik (e-kitap) formatlarında yayımlanmaktadır.
Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yayın Tasarımcısı / Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI
Kapak Tasarımı: Ahmet TUNÇDEMİR
Dizgi & Mizanpaj: Samet TORUN
Baskı: Ankara | Ekim, 2026

Vizetek
Yayıncılık

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA
Tel.: (0312) 482 00 11
Web: www.vizetek.com.tr
E-mail: vizetekyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 41575

Türk tarihçiliğinin seçkin isimlerinden, tarih bilimine ömrünü adamış; eserleri, özgün değerlendirmeleri ve güçlü kalemiyle Türkiye'de tarih düşüncesinin gelişimine önemli katkılar sunmuş olan Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın 13 Mart 2026 tarihinde aramızdan ayrılışının ardından aziz hatırasına ve Türk tarihçiliğine bıraktığı eşsiz mirasa ithafen…

ÖN SÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla başlayan süreç, siyasal yapının yeniden şekillenmesinin yanı sıra devlet ve toplum hayatında pek çok alanda köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet'in çağdaşlaşma anlayışı doğrultusunda gerçekleştirilen bu değişimin en belirgin alanlarından biri de hukuk olmuştur. Yeni devletin temel nitelikleriyle uyumlu, laik ve çağdaş bir hukuk düzeninin oluşturulması amacıyla gerçekleştirilen düzenlemeler, Cumhuriyet'in toplumsal dönüşüm idealinin hukuki zeminini teşkil ederken, sürecin en önemli aşamalarından biri de 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Medeni Kanunu; aile, evlenme, boşanma, miras, mülkiyet ve kişiler hukuku gibi doğrudan toplumsal hayatı ilgilendiren alanlarda yeni esasları da beraberinde getirmiştir. Kanunun kabulüyle bireyin hukuk karşısındaki konumu yeniden düzenlenirken, kadınların aile ve toplum içerisindeki hukuki statüsünde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yönüyle Medeni Kanun, Cumhuriyet'in hukuk anlayışının toplumsal hayata yansıdığı başlıca düzenlemelerden biri olarak Türk hukuk tarihindeki yerini almıştır. Kanunun kabulünün üzerinden geçen yüz yıl, bu tarihsel mirasın yeniden değerlendirilmesi için önemli bir imkân sunmaktadır. Bir asırlık süreç içerisinde kanunun hukuki, siyasal ve toplumsal etkilerinin farklı disiplinlerin bakış açısıyla ele alınması, Cumhuriyet'in hukuk devriminin anlaşılması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu düşünceden hareketle hazırlanan *Cumhuriyet'in Hukuk Devrimi: 100. Yılında Türk Medeni Kanunu ve Kazanımları* adlı eser, Türk Medeni Kanunu'nun yüzüncü yılında hukuk alanında gerçekleştirilen dönüşümü farklı konu ve yaklaşımlar üzerinden değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

On üç bölümden oluşan elinizdeki çalışma; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan hukuki dönüşümü, Medeni Kanun'un kabulüyle meydana gelen değişimleri, kadınların hukuki ve toplumsal konumunu, aile ve miras hukukunu, mülkiyet hakkını, yargı uygulamalarını ve hukuk devleti düşüncesinin gelişimini geniş bir tarihsel çerçevede ele almaktadır. Her bölüm, kendi araştırma konusu ve yöntemi doğrultusunda Cumhuriyet'in hukuk devriminin farklı bir yönüne ışık tutmaktadır.

Eserin ilk bölümünde Hilal İŞÇİ YİĞİT, *"Taaddüd-i Zevcata Karşı Toplumsal Modernleşme Retoriği: 1926 Medeni Kanun'u ve Kadının*

Kamusal Kimliği" başlıklı çalışmasıyla 1926 Medeni Kanunu'nun kadınların toplumsal konumu üzerindeki etkilerini çok eşlilik meselesi üzerinden değerlendirmektedir. Kadının kamusal kimliğinin şekillenmesi ile Cumhuriyet'in modernleşme anlayışı arasındaki ilişki, çalışmanın temel eksenini oluşturmaktadır.

İkinci bölümde Ayşe YARAR, *"Yeni Zelanda Basınında 1926 Türk Medeni Kanunu ve 'Yeni Türk Kadını' İmgesi"* başlıklı çalışmasıyla farklı bir coğrafyadan Cumhuriyet'in hukuk devrimine bakmaktadır. Yeni Zelanda basınında 1926 Türk Medeni Kanunu'nun ve *"Yeni Türk Kadını"* imgesinin nasıl ele alındığını inceleyen çalışma, Cumhuriyet reformlarının uluslararası basındaki yansımalarını ortaya koyması bakımından dikkat çekici bir perspektif sunmaktadır.

Üçüncü bölümde Gülbin FIRAT ONAT, *"Yeni Hukuk, Eski Hayat: 1926 Medeni Kanunu'nun Aile ve Miras Hükümlerinin Toplumsal Karşılığı (1926-1940)"* başlığıyla yeni hukuk düzeni ile toplumsal hayat arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Medeni Kanun'un aile ve miras hükümlerinin 1926-1940 yılları arasındaki toplumsal karşılığını konu edinen çalışma, hukuk yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılan dönüşümün gündelik hayattaki yansımalarını ele almaktadır.

Dördüncü bölümde Ayşe GÖKŞİN TAMBAĞ, *"1938 Tarihli Evlenme Yaşına İlişkin Kanun Değişikliğinin Yasama Gerekçesi ve TBMM Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme"* başlıklı çalışmasıyla evlenme yaşına ilişkin kanuni düzenlemeyi mercek altına almaktadır. Kanun değişikliğinin yasama gerekçesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yürütülen tartışmalar üzerinden meseleye yaklaşan çalışma, Medeni Kanun çerçevesinde aile hukukunun gelişim sürecine ışık tutmaktadır.

Beşinci bölümde Rıdvan KIZILKAYA, *"Türk Medeni Kanunu ve Toplumsal Değişim: Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Hukuksal Modernleşme"* başlıklı çalışmasıyla Medeni Kanun'u erken Cumhuriyet döneminin modernleşme politikaları içerisinde ele almaktadır. Hukuk alanında gerçekleştirilen değişimlerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini merkeze alan çalışma, Cumhuriyet'in hukuksal modernleşme anlayışının değerlendirilmesine katkı sunmaktadır.

Altıncı bölümde İlker BAYRAM, *"1926 Medeni Kanunu'nun Yargı Pratiğine Yansımaları: Tekirdağ Ağır Ceza Mahkemesi'nde Kız Kaçırma*

Davaları (1960-1961)" başlıklı çalışmasıyla konuyu yargı uygulamaları üzerinden incelemektedir. Tekirdağ Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen kız kaçırma davalarını esas alan çalışma, hukuki düzenlemelerin toplumsal pratik ve yargı süreçleri içerisindeki görünümünü somut örnekler üzerinden değerlendirmektedir.

Yedinci bölümde Hayrünisa ALP ÖZAL, *"Osmanlı Modernleşmesinden Cumhuriyet Reformlarına Kadın ve Hukuk (1868-1934)"* başlıklı çalışmasıyla, kadın ve hukuk ilişkisini 1868'den 1934'e uzanan geniş bir tarihsel süreç içerisinde ele almaktadır. Osmanlı modernleşmesinden Cumhuriyet reformlarına uzanan bu dönem üzerinden, kadınların hukuki konumundaki değişimin izleri sürmektedir.

Sekizinci bölümde Cemal IŞIK*, "Mecelle'den Türk Medeni Kanunu'na Türk Hukukunda Mal Rejimi Sözleşmeleri: Tarihsel ve Hukuki Bir Dönüşüm"* başlıklı çalışmasıyla özel hukukun önemli meselelerinden biri olan mal rejimi sözleşmelerini incelemektedir. Mecelle'den Türk Medeni Kanunu'na uzanan tarihsel süreçte yaşanan değişimin ele alınması, Osmanlı ve Cumhuriyet hukuku arasındaki dönüşümün belirli bir örnek üzerinden somut biçimde incelenmesine imkân sağlamaktadır.

Dokuzuncu bölümde İlkin BAŞAR ÖZAL*, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hukuk Devletinin 100 Yıllık İnşası (1838-1938)"* başlıklı çalışmasıyla, hukuk devleti düşüncesinin gelişimini yüz yıllık bir tarihsel dönem içerisinde ele almaktadır. 1838-1938 yılları arasındaki gelişmeleri merkeze alan çalışma, Cumhuriyet'in hukuk anlayışının oluşumunu tarihsel arka planıyla birlikte değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Onuncu bölümde Koray ÖZTÜRK, *"Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hukuk Anlayışının Dönüşümü: Siyasal Bir Değerlendirme"* başlıklı çalışmasıyla hukuk anlayışında meydana gelen değişimi siyasal gelişmeler çerçevesinde analiz etmektedir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde, hukuk ile siyasal yapı arasındaki ilişkinin geçirdiği dönüşüm, çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmaktadır.

On birinci bölümde Tunay ŞENDAL, *"1926 Medeni Kanunu'nda Mülkiyet Hakkının Laikleştirilmesi: Eşya Hukuku Kazanımları"* başlıklı çalışmasıyla, Cumhuriyet'in hukuk devriminin, mülkiyet hakkı üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Medeni Kanun'un eşya hukukuna getirdiği düzenlemeleri

mülkiyet hakkının laikleşmesi çerçevesinde ele alan çalışma, hukuk reformunun önemli kesitine ışık tutmaktadır.

On ikinci bölümde Bilge Merve KARADAĞ, *"Konsolosluk Mahkemelerinden Lozan'a Adli Kapitülasyonlar ve Türk Medeni Kanunu'nun Gerekçelendirilmesi"* başlıklı çalışmasıyla, hukuk alanındaki dönüşümün egemenlik ve bağımsızlık boyutuna yansımalarına odaklanmaktadır. Adli kapitülasyonlardan Lozan'a uzanan süreç ile Türk Medeni Kanunu'nun gerekçelendirilmesi arasındaki tarihsel bağın ele alınması, Cumhuriyet hukukunun oluşum sürecinin anlaşılması bakımından esere önemli bir katkı sunmaktadır.

Eserin on üçüncü bölümünde İsmail GÖRGEN, *"Türk Kültür ve Medeniyetinde Kadının Yeri ve Önemi"* başlıklı çalışmasıyla, kadının Türk kültür ve medeniyeti içerisindeki yerini değerlendirmektedir. Kadının tarihsel ve toplumsal konumunu kültür ve medeniyet perspektifinden ele alan bu bölüm, kadın ve hukuk ekseninde yürütülen tartışmalara daha geniş bir tarihsel çerçeve kazandırmaktadır.

Eserde yer alan çalışmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türk Medeni Kanunu'nun bir asırlık serüveninin hukuk metinleriyle sınırlı kalmayan geniş bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Aile hayatından kadının toplumsal konumuna, mülkiyet ilişkilerinden yargı uygulamalarına, hukuk devletinin gelişiminden hukuki egemenliğin tesisine kadar uzanan bu süreç, Cumhuriyet'in modernleşme tarihinin temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun yüzüncü yılı da geçmişin birikimini değerlendirmek, Cumhuriyet'in hukuk alanındaki kazanımlarını yeniden düşünmek ve gelecek kuşaklara aktarmak bakımından anlamlı bir dönüm noktasıdır.

Bu noktada, eserin editörlüğünü üstlenen bir akademisyen olarak birkaç hususu ifade etmeyi şahsi bir sorumluluk olarak görüyorum. Bir asır önce, kadınların hukuki ve toplumsal konumunun güçlendirilmesi yönünde atılan adımların sonuçları, bugün hayatın pek çok alanında olduğu gibi üniversitelerde ve bilim dünyasında da karşılığını bulmaktadır. Bu doğrultuda, Türk Medeni Kanunu kadınların hukuki statüsünün güçlendirilmesi, aile içerisindeki konumunun yeniden düzenlenmesi ve toplumsal hayata daha güçlü biçimde katılabilmesinin hukukî zemininin oluşturulması bakımından, Cumhuriyet tarihinin temel düzenlemelerinden biri olmuştur. Medeni

Kanun'un kabulü, belirli bir hukuk alanında gerçekleştirilen değişiklik olarak görülmemelidir. Birey, aile, toplum ve devlet arasındaki ilişkilerin hukuk devleti ve eşit yurttaşlık ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmesi bakımından da önemli bir dönüm noktasıdır. Bugün, *Cumhuriyet'in Hukuk Devrimi: 100. Yılında Türk Medeni Kanunu ve Kazanımları* başlıklı eserin editörlüğünü üstleniyor olmak, benim için akademik bir çalışmanın ötesinde tarihsel bir anlam da taşımaktadır. Cumhuriyet'in kadınlara açtığı yolun bir mensubu olarak, Medeni Kanun'un yüzüncü yılında böyle bir eseri bilim dünyasına kazandırmanın gururunu ve sorumluluğunu taşıyorum. Bu vesileyle, Cumhuriyet'in çağdaş hukuk düzeninin kurulmasına öncülük eden Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere, Cumhuriyetin çağdaş hukuk düzeninin kurulmasına katkı sunan tüm bilim insanlarını saygı, minnet ve rahmetle anıyorum.

Yine eserin ortaya çıkmasında bilimsel birikimlerini ve kıymetli çalışmalarını bizlerle paylaşan; davetimizi kabul ederek kitabın her bir bölümüne emek veren değerli hocalarımıza ve bölüm yazarlarımıza içtenlikle teşekkür ediyorum. Farklı araştırma alanlarından gelen bu çalışmaların bir araya gelmesi, Türk Medeni Kanunu'nun yüz yıllık tarihinin çeşitli yönleriyle değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Her bir yazarımızın emeği, bu eserin bilimsel niteliğinin ve bütünlüğünün oluşmasında büyük önem taşımaktadır. Eserin hazırlık aşamasından okuyucuyla buluşmasına kadar geçen süreçte gösterdikleri ilgi, özen ve katkılarından dolayı Vizetek Yayıncılık ailesine de en içten teşekkürlerimi sunuyorum. *Cumhuriyet'in Hukuk Devrimi: 100. Yılında Türk Medeni Kanunu ve Kazanımları* adlı bu eserin, Türk Medeni Kanunu'nun yüz yıllık tarihinin ve Cumhuriyet'in hukuk alanındaki kazanımlarının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamasını; hukuk, tarih ve sosyal bilimler alanlarında çalışan akademisyenlere, araştırmacılara, öğrencilere ve konuya ilgi duyan tüm okuyuculara faydalı olmasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. Bahar İZMİR

Ankara/2026

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Taaddüd-i Zevcata Karşı Toplumsal Modernleşme Retoriği:
1926 Medeni Kanunu ve Kadının Kamusal Kimliği 1
Hilal İŞÇİ YİĞİT

2. BÖLÜM

Yeni Zelanda Basınında 1926 Türk Medeni Kanunu
ve "Yeni Türk Kadını" İmgesi 28
Ayşe YARAR

3. BÖLÜM

Yeni Hukuk, Eski Hayat: 1926 Medeni Kanunu'nun Aile ve
Miras Hükümlerinin Toplumsal Karşılığı (1926-1940) 61
Gülbin FIRAT ONAT

4. BÖLÜM

1938 Tarihli Evlenme Yaşına İlişkin Kanun Değişikliğinin Yasama
Gerekçesi ve TBMM Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme 82
Ayşe Gökşin TAMBAĞ

5. BÖLÜM

Türk Medeni Kanunu ve Toplumsal Değişim:
Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Hukuksal Modernleşme..... 106
Rıdvan KIZILKAYA

6. BÖLÜM

1926 Medeni Kanunu'nun Yargı Pratiğine Yansımaları:
Tekirdağ Ağır Ceza Mahkemesi'nde
Kız Kaçırma Davaları (1960-1961)..... 123
İlker BAYRAM

7. BÖLÜM

Osmanlı Modernleşmesinden
Cumhuriyet Reformlarına Kadın ve Hukuk (1868 – 1934)..... 148
Hayrünisa ALP ÖZAL

8. BÖLÜM

Mecelle'den Türk Medeni Kanunu'na Türk Hukukunda
Mal Rejimi Sözleşmeleri: Tarihsel ve Hukuki Bir Dönüşüm 175
Cemal IŞIK

9. BÖLÜM

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hukuk Devletinin
100 Yıllık İnşası (1838 – 1938) 210
İlkin Başar ÖZAL

10. BÖLÜM

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Hukuk Anlayışının Dönüşümü:
Siyasal Bir Değerlendirme..... 242
Koray ÖZTÜRK

11. BÖLÜM

1926 Medeni Kanunu'nda Mülkiyet Hakkının Laikleştirilmesi:
Eşya Hukuku Kazanımları..... 268
Tunay ŞENDAL

12. BÖLÜM

Konsolosluk Mahkemelerinden Lozan'a Adli Kapitülasyonlar ve Türk Medeni Kanunu'nun Gerekçelendirilmesi..... 289
Bilge Merve KARADAĞ

13. BÖLÜM

Türk Kültür ve Medeniyetinde Kadının Yeri ve Önemi 308
İsmail GÖRGEN